

ПРИМАК Ю. В.

*кандидатка психологічних наук, доцентка,
доцентка кафедри загальної,
вікової та соціальної психології,
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка,
м. Чернігів*

**ДІТИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ
ПРОВІДНИХ ДУМОК В. СУХОМЛИНСЬКОГО**

*Що було найголовнішим у моєму житті?
Не роздумуючись, відповідаю: Любов до дітей.
В. О. Сухомлинський*

Завжди і повсякчас саме любов до дітей увиразнювала зміст думок Василя Сухомлинського. Йдеться про те, щоб зробити життя будь-якої дитини щасливим. Звичайно, неабияк актуальним лишається це життєве і педагогічне кредо й наразі. Наставник має дарувати нащадкам можливість переживати насамперед радість успіху у праці, навчанні за рахунок розвитку в них почуття гордості, власної гідності, бажання вдосконалюватися й долати труднощі самостійно. І все це уможлиблюється завдяки різноманітному, привабливому, змістовному в інтелектуально-емоційному плані життєвому простору. Зауважимо, що ці приписи-настанови поважного пана Василя стосувалися усіх дітей, незалежно від того які вони. Тобто, не зловживаючи своєю владою, старша за дитину людина (як у навчальному закладі, так і в сім'ї) має оберігати й плекати в неї бажання бути хорошою, а також соціально активною.

В. Сухомлинський у своїх роботах неабияк увиразнив не лише педагогічну, а й психологічну сторону. Так, принцип індивідуального підходу, що особливо прослідковується у творчості видатного педагога, знаходить своє відображення й в сучасній психологічній і педагогічній практиках. Особливо уважним і толерантним наставник має бути до учня, який не встигає: якщо щось і не вдалося сьогодні, не потрібно поспішати застосовувати щодо нього жодних інструкцій, ба навіть покарань. Позаяк деякі діти, «як слабкі, кволі рослини», потребують спеціального догляду [3]. Водночас звернімо увагу на те, що у щоденній роботі, на думку великого педагога, неабияк важливою є не лише навчально-розвивально-виховна інтенція, а й саме психологічна. Позаяк за жодних обставин учень (учениця) не повинен відчувати себе гіршим за інших (а разом окремих дітей зі зниженою здатністю до навчання важливо вчити і виховувати у масовому загальноосвітньому навчальному закладі). Так, підтвердження цьому знаходимо в одній зі ста порад пана Василя учителів: «Не допускайте, щоб дитина переживала безвихідну гіркоту відставання, якусь свою неповноцінність» [2]. Саме в цих словах якнайкраще увиразнюється зміст

ХІІ Міжнародні і ХХІХ Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю. Шлях до серця дитини в травматичних ситуаціях життя»

принципів особистісно-орієнтованого підходу, які неабияк розкривають і значущу сутність сучасного інклюзивного навчання, побудованого на засадах гуманістичної психології. Так, йдеться про те, що нездібних дітей не існує, а також про те, що розумові здібності апріорі не можуть бути однаковими й рівними у всіх (позаяк кожен розвивається індивідуально: хтось – більше аудіал, хтось – візуал, а хтось – кінестет і т.п.). Водночас сам Василь Олександрович неодноразово нагадує, що кожна дитина унікальна і неповторна.

Відтак у дітей зі зниженими розумовими можливостями важливо також розвивати індивідуальні нахили й здібності. Так, поважний автор розповідав в одній зі своїх праць про хлопчину Павлика, якого вважали «дитиною з уповільненим мисленням», але, розкривши свої здібності в ботаніці, він почав наполегливо працювати з рослинами. І саме відтоді «... почалося переродження... Поступово в хлопчика зникли боязкість, скутість, нерішучість. Учителі називали цю зміну в хлопця пробудженням думки» [2]. Тому значення мудрості наставника, його психологічної обізнаності, й увиразнюється в тому, щоб допомогти дитині знайти себе, розкрити свою особистість попри особливості розумових чи фізичних можливостей.

Оповідання В. Сухомлинського «Горбатенька дівчинка» у розрізі теми, що наразі розглядається, особливо вирізняється своїм висновком: не те що ворожості між дітьми (йдеться саме про дітей з особливими потребами) не має бути в жодному вигляді, а й нездорової конкуренції (позаяк найважливіша конкуренція, яка має бути у житті дитини, – конкуренція із самою собою) [1].

Будь-яка дитина ставала центром уваги Василя Олександровича Сухомлинського. Але особливо увиразнилися його переживання-роздуми щодо роботи з дітьми з особливими потребами в парадигмі індивідуального підходу, в якому важливе місце займали позитивна емоційність, підтримка прагнення дитини до конструктивної соціальної самостійності й активності. Наразі його роздуми-настанови яскраво відтіняють психологічну складову в роботі з такими дітьми: надважливо заняття насичувати яскравістю образів й новими враженнями (особливо корисним стане проведення уроків краси на природі, використання казки й малювання (а то й малювання казки), а у позаурочний час – заходи і свята, на яких би учні мали можливість спілкуватися наживо. І все це зможе організувати людина, яка завоює довіру, стане авторитетом для учнів, скорегує їхню роботу у потрібному напрямі, адаптує до будь-яких умов (зокрема й умов інклюзивної освіти). Власне, педагог і батьки мають знати дитину, а для цього й мають актуалізуватися психологічні знання, аби сучасна освіта (як і сім'я) змогли реалізувати свою людинотворчу й здоров'язбережну місію. Врешті-решт важливо акцентувати увагу на неабиякій значущості робіт Василя Олександровича для психосоціальної реабілітації (зокрема і сучасної),

ХІІ Міжнародні і ХХІХ Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю. Шлях до серця дитини в травматичних ситуаціях життя»

різних програм підтримки і спецкурсів психологічної практики, що стане предметом нашого розгляду у подальшому.

Список використаних джерел

1. Сухомлинський В. О. Горбатенька дівчинка : сайт URL: <http://ditky.in.ua/kazkysuhomlynskogo/66-2010-11-25-00-56-34>.
2. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в 5-и томах. Київ : Рад. шк., 1977. Т. 5. 365 с.
3. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям. Київ: Рад. шк., 1988. 304 с.

РЕМЕС Т. О.

*кандидат педагогічних наук, старший дослідник,
завідувачка відділу суспільствознавчої освіти,
Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ;
вчителька основ правознавства та
громадянської освіти Key School Київський ліцей, м. Київ*

НАША ВІЙНА: Я І МОЄ УЧНІВСТВО

*Хто намагається розібратися в хорошому і поганому
на своїх уроках, у своїх стосунках з вихованцями,
той вже досягнув половини успіху.
Василь Сухомлинський*

До війни. Вчителювання приносило радість, наснагу та надвелике задоволення – людське й професійне. Уроки були інтерактивними (навіть онлайн), в режимі активного діалогу: учні та учениці висловлювали власну думку щодо правових і громадянськочасних проблем, соціальних явищ і подій, значимих постатей, реалій сьогодення. Вони аналізували джерела інформації, обґрунтовували й дискутували, висували гіпотези й планували майбутнє.

У перші тижні війни. Відчувала сильну тривогу: за власну безпеку, за безпеку своїх рідних, за раптове зупинення освітнього процесу, за майбутнє в цілому. Повна невизначеність, інтенсивні переживання змінювались апатією та станом «ембріона». Справлятися з тривогою та сумом допомагала надія на завершення війни, відчуття єдності із суспільством і... робота. Мені хотілося б робити щось ще значиміше – взяти до рук зброю, бути у шпиталі, розбирати завали, стати в ряди волонтерів.

А з 14 березня освітній заклад, де я вчителькою, запустив навчальний процес дистанційно. Це було рятівне коло! Я наче зродилася на світ знов. Тепер старанно взялася за свою улюблену справу – викладання. І це мене переключало, структурувало й надихало. Прийшло усвідомлення, що нині не час жити на півсили.